

Folklor Sąddeckczyzny

- część 4

material do nauki samodzielnej
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krag”

Pracownia Tradycji Polskiej
Pałac Młodzieży – Pomorskie Centrum Edukacji w Szczecinie

Grupa „Krag”, 23.11.2020 r.
prowadzący: Artur Kotwas, Dariusz Skrobania

Tańce lachowskie

Tańce regionalne

Ogólnie stosowane, aczkolwiek nieściśle, określenie tradycyjnego repertuaru tańców lud., znanych w różnych częściach kraju zw. regionami etnograficznymi. (...) Przez tańce regionalne rozumie się te z nich, które historycznie stanowiły nieodłączny czynnik społeczno-obyczajowy współżycia ludności wiejskiej w zasięgu własnej, parafii, gminy. (...) Wytworzone i kształtowane w ciągu wieków w toku codziennego życia we własnym środowisku, wchodziły (podobnie jak in. wytwory rąk i ducha czy umysłów) w skład treści kulturalnych zw. tradycyjną kulturą ludową. Treści te, w tym określone zwyczaje doroczne i rodzinne, oraz związane z nimi tańce uległy w różnym zasięgu stopniowemu zróżnicowaniu się, w wielu przypadkach wzbogacaniu, pod wpływem różnych czynników: społeczno-środowiskowych, geograficznych i historycznych. Nie wszędzie zdołano zachować do naszych czasów ich dawną tradycję i kształt w jednakowym stopniu autentyczności.

Tańce lachowskie

Tańce tradycyjne

W lokalnym środowisku wiejskim dawne, zazwyczaj mało zróżnicowane, tańce przekazywane z pokolenia na pokolenie przez niezamierzony pokaz i przejmowane w wyniku obserwacji – naśladowania (bez pomocy metod dydaktycznych i środków technicznych). Tworzyły one repertuar dobrze znany własnej społeczności, podobnie jak lokalna polszczyzna – gwara, muzyka i pieśni, stroje i sztuka ludowa. (...) Długotrwałemu utrzymaniu się tych samych tańców sprzyjała powoli następująca wymiana składu wspólnoty wykonawców; stopniowe włączanie do niej nowych uczestników. Jednakże na skutek przekazu opartego wyłącznie na związanej z poczuciem rytmu zdolności zapamiętywania kinetycznego i odtwarzania naturalnych wzorców przez coraz to nowych uczestników tańca, następowały początkowo trudno dostrzegalne, ale nieuchronne zmiany różnych drobnych elementów, zanim wreszcie doszło do zmiany całej choreotechniki i choreografii, do pojawienia się nowych tańców, asymilowanych i podporządkowanych panującym lokalnym obyczajom i rodzimemu stylowi

Polka gwóźdz

<https://www.youtube.com/watch?v=Paakv2kIbe8>

Znana jest tylko jedna ósmiotaktowa melodia wielokrotnie powtarzana, do której się śpiewa i tańczy. Pierwsze trzy zwrotki śpiewają chłopcy, czwartą dziewczęta. Śpiew przedzielany jest tańcem. Metrum 2/4, tempo tańca szybkie, śpiewu wolniejsze. Ujęcie rąk podstawowe. Tancerze zaczynają śpiewem: *Nikto nom nimoże, za nase pinązki, nikto nom nimoże, za nase – roz*, po czym jeden woła do muzyki; Polka gwóźdz! I tańczą: 3 kroki drobnej wirowej polki w prawo, potrójny przytup z pochyleniem się w przód, znów 3 kroki polki w obrocie i otwarcie pary z głębokim przysiadem tancerza. Wszystkie kroki para powtarza jeszcze raz. Druga zwrotka to: *Śpiywać i tańcować i dziopy całować, nikto nom nimoże zakozać – roz*. Tańczą w taki sam sposób jak wyżej. Trzecia zwrotka: *Sprzedom jo se sprzedom, kłonisia i klace, a tobie za wionek zapłace – roz*. Dziewczęta odpowiadają śpiewem: *W polu groch, w polu groch, na niom grochowianka, wara chłopcy wara, łod wionka – roz*. Tańczą lub rozchodzą się.

Walc staroświecki

To dostojny spokojny taniec jednej pary starszych gospodarzy, wykonywany w przytuleniu do siebie. Kobieta opiera głowę na prawym barku mężczyzny, a złączone ręce kierunkowe, zgięte w łokciach położone na lewym barku partnera. Często przed tańcem tancerz śpiewa od razu cztero-zwrotkową przyśpiewkę lub dzieli ją pomiędzy tańcem. 1) *Byłem w karcmie miotłem cas niemały, piutem piwko polutem cygary – roz.* 2) *Byłem w karcmie miotłem cas niemały, ino mi sie dwie panny widziały – roz.* 3) *Jedny Kaśka, a drugij Maryna, jedna ze wsi, a drugo ze młyna – roz.* 4) *Ze wsi biydno, ze młyna bogato, Kaśka ładno, Maryna garbato – roz.* Tańczą równymi drobnymi krokami w metrum 3/4 (walczyka) wykonywanymi w linii, 3 kroki do przodu i 3 kroki do tyłu, w ciągłym obrocie w prawo lub w lewo, w tempie umiarkowanym z przyspieszeniem w drugiej części melodii.

Walc wolny

<https://www.youtube.com/watch?v=ia-GUFSAfEU>

W regionie znane są dwie melodie tego tańca. Najbardziej popularna jest przyśpiewka; *1. Cyje to kłonisie, po stawie pływajom, pewnie Jasiońkowe Kasieńki sukajom. 2. Sukajom po stawie, sukajom po lesie, a Jaś do Kasieńki, gorzoleckie niesie. 3. Co jo sie nachłodziuł, kłonisia nawodziuł, napodpiroł ściany, Boże mój kłochany,* - śpiewana podczas tańca, w jego I części. Metrum 3/4, tempo wolne, spokojne, melodia dwuczęściowa. Ujęcie rąk w parze za różnoimienne dłonie w 1 cz. tańca i okrągłe (za ramiona powyżej łokci) w 2 cz. Podstawowym krokiem tańca jest chód małymi krokami w rytmie ćwierćnut. Para wykonuje w miejscu 9 kroków w I kierunku, 9 kroków w II kierunku, potarza te kroki jeszcze raz, po czy przytupuje, zmienia ujęcie rąk na okrągłe i półobrotami przemieszcza się po obwodzie koła w I kier., potem w II kier. Przy następnych zwrotkach, stosując te same kroki, tańczą we wspólnym kole lub w dwóch kołach współrzędnych.

Walc szybki

Jak sama nazwa wskazuje tańczy się go w tempie dość szybkim, drobnymi krokami w rodzaju posuwistego lekkiego biegu. Taniec ma dwie części zgodnie z dwuczęściową melodią. Popularna jest trzy zwrotkowa przyśpiewka śpiewana przed tańcem, przez kobiety (1 i 3 zwrotka) i przez mężczyzn (2 zwrotka). *1. Ujodeś mie piesku ujod, nimiałam ci sesnostu lot, ujodeś mie w prawom nozke, bez trzewicek, bez pońcoske. Ref. Waśtanda waryjo, waśtanda waryjo, hultaj rach – ciach – ciach, wywijo. 2. Jak ta nozka jom bolała, to sie Kasia rozplakała, pociesoł jom Jasiak luby i namowioł jom do zguby. Ref.. Waśtanda waryjo... itd. 3. Jak ta nozka mie bolała, na Jasińkam zawołała, pójdźże Jasiu smaruj nozke, dom ci za to buzi troske. Ref. Wastanda waryjo....* Tancerze w parze ustawieni przodem do siebie, on przodem do I kier., ona tyłem, tańczą: dwa kroki walczyka z „podrygiem” w pełnym obrocie w prawo, jeden krok w przód i dwa przytupy z pochyleniem się pary do nogi przytupującej. Takie same kroki jw. ale obrotem w lewo. Powtarzają jeszcze raz kroki z obrotem w prawo i w lewo, po czym w ujęciu podstawowym tańczą 6 kroków drobnego walczyka w I kierunku obrotami w prawo, otwarcie pary z podwójnym przytupem i 6 kroków walczyka w II kierunku obrotami w lewo. Kończą podwójnym przytupem.

Warszawianka

W regionie Lachów znana jest jedna melodia trzy częściowa A-B-C bez przyśpiewki i do niej trzy części tańca. Podobieństwo do tańca o tej samej nazwie u Krakowiaków Wschodnich może sugerować zapożyczenie i przyswojenie jej na swój sposób tańczenia lub ich wspólne pochodzenie, czego dotąd nie udało się ustalić. Metrum 3/4, tempo umiarkowane, z przyspieszeniem w ostatniej części. Tancerze w parze zwróceni przodem do siebie, w ujęciu podstawowym (tancerz przodem do I kier.) tańczą takimi samymi krokami w kolejności: 1 część - trzy kroki posuwiste płaskie do przodu, powtórzone jeszcze dwa razy, jeden akcentowany krok do boku z wytrzymaniem do końca taktu, powtórzenie kroków od początku. 2 część to 4 półobroty, wykonywane trzema krokami, raz za prawą ręką raz za lewą. Każdy półobrót zakończony jest akcentowanym krokiem do boku – jak w I części. 3 część w tempie szybszym to, pełny obrót pary trzema krokami w prawo i podwójny przytup oraz obrót w lewo z podwójnym przytupem kończącym taniec.

Krakowioki

Spośród wielu tańców, Krakowioki to tańce charakterystyczne tylko dla regionu Lachów. To taniec samych kawalerów (chłodoków) przeniesiony z obrzędu weselnego na scenę do tanecznych programów zespołów regionalnych. W tradycji był zwyczaj, że kiedy we wsi odbywało się wesele, pod dom weselny przychodzili kawalerowie „nie proszeni goście”, by sobie potańczyć przy muzyce. Kiedy po oczepinach trwała zabawa, jeden z grupy prosił ojca pani młodej lub pierwszego družbę o pozwolenie wejścia do izby i potańczenie. Uzyskawszy zgodę, stawali przed muzyką w grupie, w rzędach – nigdy w kole, śpiewali przyśpiewkę, płacili do basów i tańczyli popisując się swoją sprawnością różnymi krokami, szczególnie przed dziewczętami.

Krakowioki

Tańczyli w stronę muzyki i w przeciwną: 1) idąc w przód w rytmie ćwierć nut, zwykłymi krokami z unoszeniem w górę kolan. 2) cofali się przez zwrot stóp raz jednej, raz drugiej nogi, 3) szli do przodu krokiem akcentowanym z dosuwaniem drugiej nogi (2 kroki w takcie), z uniesioną ręką w górze, 4) cofali się przez niby przeskok na jednej nodze, z pociąganiem nieaktywnej drugiej nogi oraz 5) ujmując się za dłonie, w ustawieniu w jednym szeregu, tańczyli „siadanego” czyli głębokie przysiady na „raz”, a na „dwa” wyrzucanie zawsze tej samej nogi w przód. Każdy taki krok w ośmiotaktowych krakowiakach, kończyli różnym przytupem. Kiedy spodobali się, mogli przez jakiś czas pozostać i potańczyć z dziewczętami, uczestniczkami wesela. W przeciwnym razie, musieli opuścić dom weselny.

Krakowioki

<https://www.youtube.com/watch?v=1OGQUBgkvY4>

<https://www.youtube.com/watch?v=zdVUJkFK06U>

<https://www.youtube.com/watch?v=VfmvMpIwzJ0>

<https://www.youtube.com/watch?v=j3P2RYc18mQ>

Parada

To taneczne wzajemne podziękowanie sobie za wspólny taniec. Melodia dwuczęściowa w metrum 2/4, tempo marszowe. Pary idą spokojnymi krokami po obwodzie koła para za parą i w 2 cz. melodii, w zwolnionym tempie kłaniają się sobie w parze, wszystkim we wspólnym kole, znów sobie w parze i muzykantom.